

Fot. S. Wąsik

PUSTUŁKA

ZAGROŻENIA I OCHRONA

Towarzystwo Przyrodnicze „Bocian”
ul. Radomska 22/32, 02-323 Warszawa
tel./fax: 022 822 54 22
e-mail: biuro@bocian.org.pl
www.bocian.org.pl

Ochrona pustułki
www.bocian.org.pl/pustulka

Tekst: Mirosław Rzepała

Zdjęcie na okładce:

Para pustulek na gnieździe.

Fot. S. Wąsik

Zdjęcia samicy pustułki na 2 i 3 oraz 5 stronie
zostały wykonane w prywatnej hodowli
Piotra Zadwornego

Druk: KozakDruk
www.kozakdruk.pl

ISBN: 978-83-60647-17-2

Nakład: 3000 egz.

Wydano w ramach projektu:

„Wydawnictwa promujące ochronę
zagrożonych na Mazowszu gatunków ptaków.”

Siedlce, 2012 r.

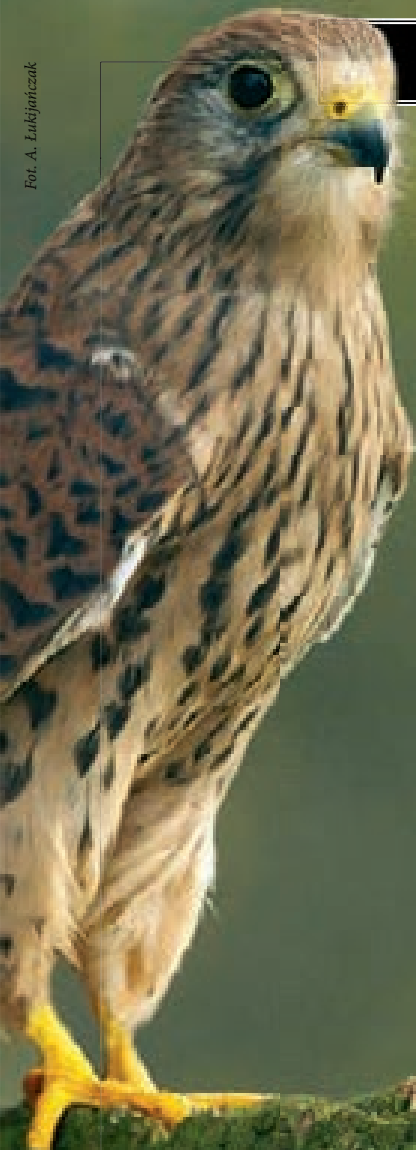
Broszura została dofinansowana
przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej w Warszawie, www.wfosigw.pl

Wojewódzki Fundusz
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej
w Warszawie

CECHY ROZPOZNAWCZE

Pustułka *Falco tinnunculus* jest niewielkim sokołem, zbliżonym wielkością do gołębia. Ma smukłą sylwetkę – długi ogon oraz wąskie skrzydła. Samczyk jest nieco mniejszy od samicy; ma jasnoszarą głowę i ogon, z czarną, szeroką przepaską i jasnym paskiem na końcu, grzbiet ma rdzawoczerwony z ciemnymi plamkami w kształcie kropel, spód ciała jest jasny, pokryty gęstymi ciemnymi plamkami. Samica i ptaki młode są mniej kontrastowo ubarwione: ich głowa jest jasnobrązowa, pokryta ciemnobrązowymi podłużnymi prążkami - podobnie jak brązowy grzbiet oraz jasny spód ciała, zaś brązowy ogon jest prążkowany. Ptakami szponiastymi zbliżonymi wielkością do pustułki są niektóre małe sokoły regularnie spotykane w Polsce (kobuz, kobczyk i drzemlik) oraz krogulec.

Fot. A. Łukajtiszczak

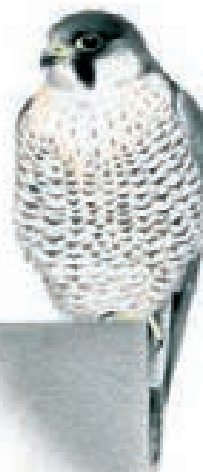
PORÓWNANIE WYGLĄDU Z INNYMI SOKOŁAMI

PUSTUŁKA

Falco tinnunculus

Najliczniejszy krajowy sokół. Można go obserwować przez cały rok. Zimą spotykany rzadko, częściej w zachodniej Polsce. Większość pustułek odlatuje we wrześniu i październiku. Na tereny lęgowe wracają w marcu i kwietniu.

SOKÓŁ WĘDROWNY

Falco peregrinus

Dzięki reintrodukcji, po okresie całkowitego wymarcia krajowej populacji w latach 80-tych ubiegłego wieku, sokoły wędrowne zaczęły się ponownie gnieździć. Można je spotkać przez cały rok.

DRZEMLIK

Falco columbarius

W Polsce nie gniazduje. Spotykany jest bardzo rzadko tylko podczas sezonowych wędrówek oraz zimą w okresie od IX do IV, głównie od końca X do III.

KOBCZYK

Falco vespertinus

W Polsce nie gniazduje. Spotykany podczas migracji w końcu IV i w V oraz w VIII i we IX, zwłaszcza w Polsce wschodniej. Podczas wędrówek obserwowany pojedynczo lub w grupach od kilku do kilkunastu osobników.

KOBUZ

Falco subbuteo

Rozpowszechniony w całej Polsce. Obok pustułki najczęściej spotykany lęgowy gatunek sokoła. Przylatuje w drugiej połowie IV, odlatuje w okresie VIII-IX, pocz. X.

WYSTĘPOWANIE I LICZEBNOŚĆ

Pustułka jest ptakiem szeroko rozpowszechnionym w całej Europie, oprócz najdalej na północ wysuniętych krańców kontynentu. Wg ostatnich szacunków w naszym kraju gniazduje 7-7,5 tys. par tych ptaków. Jednak ich rozmieszczenie w poszczególnych regionach jest nierównomierne. Najliczniej pustułkę obserwować można na południu oraz w centralnej Polsce. Bardzo rzadka jest w północno-wschodniej części kraju, gdzie jej stanowiska lęgowe spotykane są głównie w miastach.

OBSZARY LĘGOWE PUSTUŁKI W EUROPIE

(kolor pomarańczowy)

BIOLOGIA

Fot. M. Rzepala

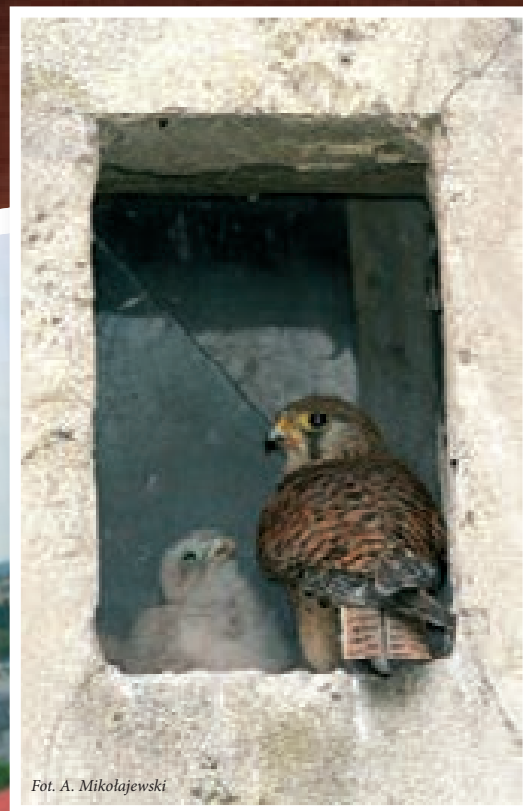
Tuż po przylocie na tereny lęgowe, pustułki wybierają miejsce na złożenie jaj. W krajobrazie rolniczym jest to głównie stare gniazdo wrony lub kruka ...

Fot. A. Lukijańczuk

BIOLOGIA

... a w miastach różnego rodzaju wnęki i zakamarki w wysokich budynkach mieszkalnych lub innych budowlach (ruiny, zamki, wieże kościelne, mosty, budowle przemysłowe itp.).

Fot. A. Mikołajewski

BIOLOGIA

Zazwyczaj w końcu kwietnia samica składa od 3 do 6 jaj, rzadko 2 lub 7 a wyjątkowo nawet 8. Wysiadywaniem jaj w czasie 27-30 dni zajmuje się samica. Samiec zdobywa dla niej pokarm i tylko na krótko zastępuje ją w wysiadywaniu, w czasie spożywania przez nią posiłku.

SAMIEC Z OFIARĄ (JASZCZURKA ZWINKA) DLA SAMICY

Fot. A. Łukijańczuk

Fot. A. Łukijańczuk

Fot. T. Grabowski

Fot. M. Grzeniewski

Fot. M. Grzeniewski

BIOLOGIA

Po wykluciu pisklęta karmione są w gnieździe przez około jeden miesiąc. Poluje przede wszystkim samiec, który przez pierwsze dwa tygodnie życia piskląt zdobywa dla nich i samicy pokarm. Samica zaczyna polować, gdy młode mają około 10 dni. Po wylocie młodych z gniazda, co następuje zwykle w końcu czerwca lub na początku lipca, rodzina przebywa początkowo w jego najbliższej okolicy. Większość ptaków odlatuje na zimowiska położone w zachodniej i południowej Europie od sierpnia do października. Niewielka część zimuje.

Fot. M. Grzeniewski

Fot. T. Grabowski

Fot. M. Grzeniewski

Fot. T. Grabowski

POKARM

Podstawowym składnikiem diety pustułki są drobne gryzonie polne – norniki i myszy. Czasem dieta uzupełniana jest jaszczurką, małym ptakiem lub dużym owadem (szarańczakiem lub chrząszczem).

Fot. G. Leśniewski

Nornik zwyczajny

Fot. H. Żelichowska

Mysz polna

Fot. M. Rzepala

Podlot kwiczoła

Fot. M. Rzepala

Jaszczurka zwinka

Fot. M. Rzepala

Mysz domowa

Fot. A. Lukijańczak

ZAGROŻENIA

Wśród zagrożeń dla pustułki istotne są zmiany siedliskowe takie jak: zamiana łąk na grunty orne; powstawanie wieloletnich uprawnych monokultur roślin uprawnych, np. kukurydzy lub rzepaku. Działalność taka ogranicza powierzchnię terenów łowieckich.

Zaorana łąka

Fot. M. Rzepala

Monokultura rzepaku

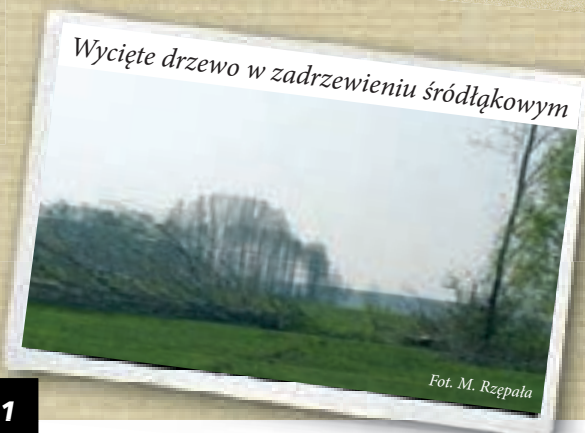
Fot. D. Krupiński

Fot. A. Lukijańczuk

Bardzo niebezpieczne dla pustulek są tereny lotnisk. Duża powierzchnia otwartego terenu przyciąga, głównie ptaki młodociane, stanowiąc dla nich atrakcyjny teren żerowski. Wiele takich mało doświadczonych ptaków ginie w kolizjach z samolotami.

Zanikanie śródpolnych i śródłąkowych zadrzewień (wycinanie drzew). W miejscach takich zakładają często gniazda ptaki krukowate tworząc pustułkom miejsca do gniazdowania.

Wycięte drzewo w zadrzewieniu śródłąkowym

Fot. M. Rzepala

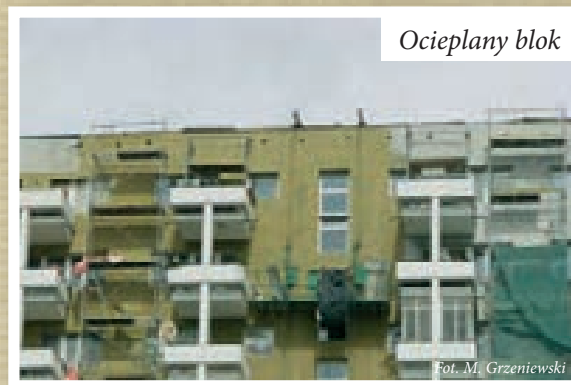
ZAGROŻENIA

Prace renowacyjne (termomodernizacje budynków oraz inne remonty) prowadzone często w okresie lęgowym, powodują płoszenie ptaków oraz niszczenia ich miejsc lęgowych (zasklepianie różnego rodzaju zakamarków oraz wnęk).

Fot. M. Rzepała

Ranna pustułka

Ocieplany blok

Fot. M. Grzeniewski

Pustułki ulegają też różnego rodzaju kolizjom, np. z napowietrznymi liniami energetycznymi, czasem z samochodami lub pociągami.

ZNACZENIE W PRZYRODZIE

Podstawowym pokarmem pustułki są gryzonie polne (myszy i norniki). Te drobne zwierzęta w latach bardzo liczego występowania (gradacja) mogą niszczyć (zjadać) w niektórych rejonach do 20-30% zbóż. Rodzina pustulek w sezonie lęgowym zjada dziennie średnio 10 gryzoni występujących na terenach rolniczych.

W Polsce pustułka objęta jest ścisłą ochroną gatunkową i wymaga ochrony czynnej (*Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt z dnia 12 października 2011 r.*). Działania w zakresie ochrony gatunku podejmowane są na obszarze całego kraju. Na terenie woj. mazowieckiego w ramach tych działań od 2003 roku zamontowano kilkaset skrzynek lęgowych na terenie kilkunastu powiatów. Wychowało się w nich do 2012 roku ponad 2,5 tys. młodych pustulek.

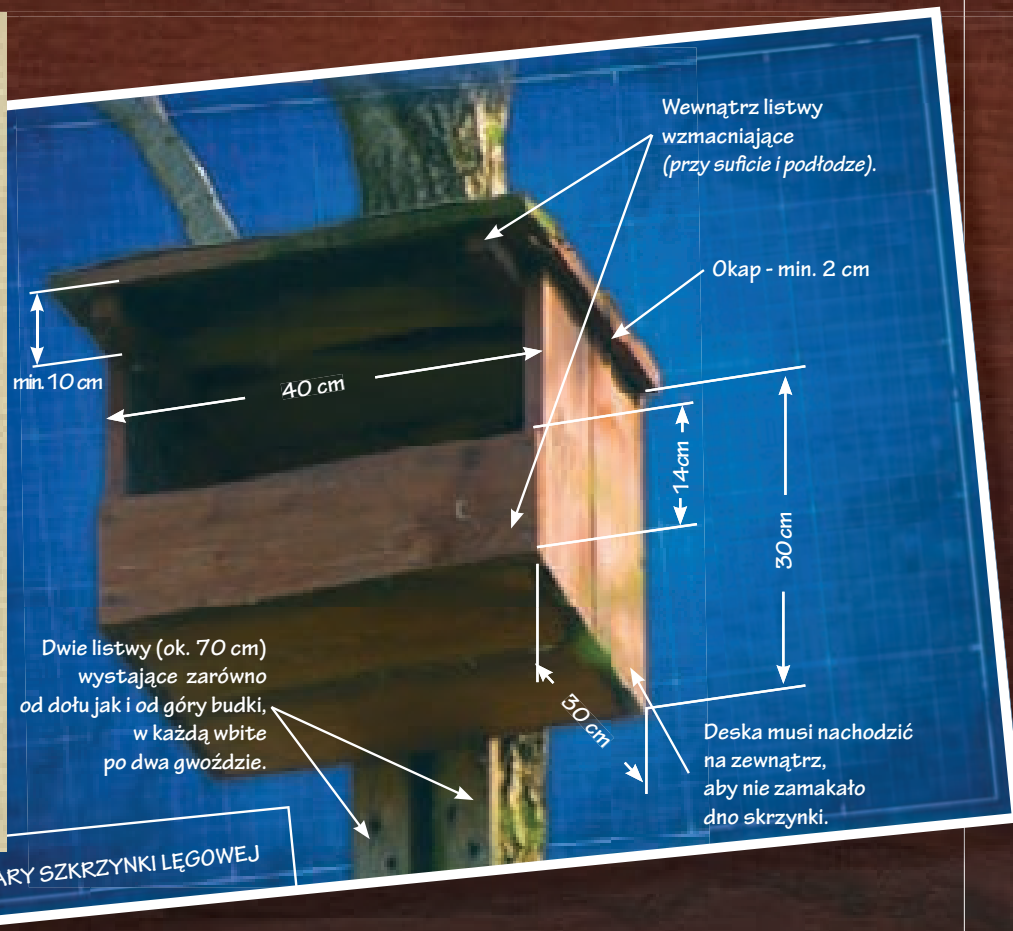
Gryzonie przyniesione do gniazda

Fot. M. Grzeniewski

JAK POMAGAĆ?

Pustułka bardzo często korzysta z pomocy człowieka zajmując montowane w odpowiednich miejscach, i o odpowiednich wymiarach, skrzynki lęgowe. Można je montować zarówno w miastach oraz w krajobrazie rolniczym; na drzewach i na słupach energetycznych - najlepiej w okolicach, gdzie pustułki występują.

- Skrzynka powinna być wykonana z wysuszonych desek o grubości min. 2 cm.
- Dobrym rozwiązaniem jest sklejka wodoodporna.
- Do skręcania desek najlepiej używać wkrętów hartowanych do drewna o wymiarach 5x50-60 mm oraz karbowanych gwoździ.
- Daszek o spadku min. 5%, powinien być zabezpieczony papą, blachą, linoleum lub innym trwałym materiałem.
- Drewno należy zabezpieczyć preparatami impregnującymi.
- Dno budki powinno być wypełnione tłuczonym kamieniem lub żwirem pokrywającym równomiernie całą powierzchnię warstwą ok. 2 cm. To tymczasowa wyściółka, zanim w budce nagromadzą się wypluwki - pustułka nie wyściela własnego gniazda.
- Każdą listwę przybijamy 4 gwoździami (2 na górze i 2 na dole). Jedego gwoździ z pary nie wbijamy do końca, pozostawiając zapas dla drzewa na przyrost.

JAK POMAGAĆ?

W miastach montujemy skrzynkę na wysokim budynku wcześniej uzgadniając to z zarządcą. W miejscu pod budką nie powinno być ścieżek i parkingów. Najlepiej, jeśli na dole znajduje się jakaś przybudówka.

Fot. M. Rzepała

Poza miastem wybieramy pojedyncze drzewa lub niewielkie kępy drzew, najlepiej w otoczeniu lub w bliskim sąsiedztwie łąk i pastwisk. Budkę wieszamy na skraju zadrzewienia, nie niżej niż 8 m nad ziemią.

Fot. M. Rzepała

Fot. M. Rzepała

W przypadku montażu na słupie energetycznym należy uzyskać zgodę od rejonu energetycznego, pod którego zarządem znajduje się określona linia energetyczna. Najlepiej akcje montażu skrzynek na słupach prowadzić z energetykami.

INNI MIESZKAŃCY PUSTUŁKOWYCH BUDEK

Wiewiórka

Fot. M. Rzepala

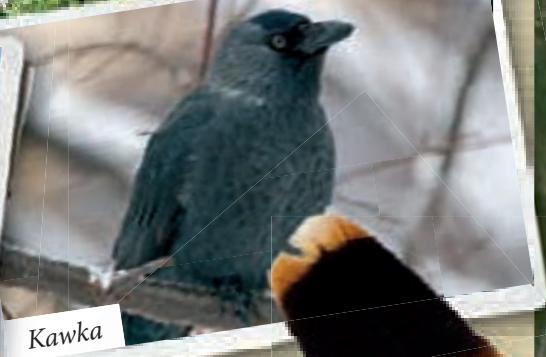
Gołąb miejski

Fot. M. Rzepala

Sójka

Fot. A. Lukijańczak

Kawka

Fot. A. Lukijańczak

Puszczyk - młode w budce

Fot. A. Tarłowski

Nurogęś - gniazdo w budce

Fot. A. Tarłowski

Uszatka - młode w budce

Fot. T. Grabowski

PARASOL OCHRONNY

Z sąsiedztwa pustulek korzystają niektóre gatunki ptaków zakładając celowo swoje gniazda w pobliżu. Są nimi głównie grzywacze, rzadziej kwiczoły, czajki, rycyki, krzyżówki, a nawet kuliki wielkie. Pustulki czynnie bronią swoich gniazd przed rabusiami jaj i piskląt, głównie przed ptakami krukowatymi, ochraniając przy okazji swoich sąsiadów.

Rycyk

Czajka

Kulik wielki

OBRĄCZKOWANIE

Fot. M. Rzepala

Przy okazji prowadzenia działań ochroniarskich obrączkuje się młode pustułki, zarówno z gniazd w budkach, jak również te z gniazd lokalizowanych w różnego rodzaju zakamarkach budynków.

Poza tradycyjnymi, metalowymi obrączkami, w ostatnich latach zakłada się również dodatkowo obrączki plastikowe z dużymi numerami, aby możliwy był odczyt takiej obrączki przy użyciu lunety, lornetki lub ze zdjęcia uprzednio sfotografowanego ptaka.

Fot. M. Rzepala

Fot. M. Rzepala

Fot. M. Grzeniewski

Fot. A. Tartłowski

CHROŃ Z NAMI PRZYRODĘ

Towarzystwo Przyrodnicze „Bocian” jest organizacją pożytku publicznego. Nasze działania (w tym ochronę pustułki) finansujemy z przyznanych dotacji celowych, darowizn oraz 1% podatku od osób fizycznych. Ty też możesz nam pomóc!

ZOBACZ JAK MOŻESZ TO ZROBIĆ:

www.bocian.org.pl/1procent

Towarzystwo Przyrodnicze „Bocian”
ul. Radomska 22/32, 02-323 Warszawa
NIP: 821-10-04-298
REGON: 710289790
KRS: 0000107301

KONTO BANKOWE:

PKO BP SA Oddział I w Siedlcach
79 10204476 0000800200168724

Fot. A. Mikołajewski

Fot. M. Rzepala

Fot. A. Lukijańczak

Broszura została dofinansowana
przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej w Warszawie, www.wfosigw.pl

Wojewódzki Fundusz
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej
w Warszawie